

Wijkgroenagenda Noord-West

December 2023

*Het planten van biologische bloembollen
door bewoners in Lombok*

Bron: gemeente Arnhem

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Proces om tot de Wijkgroenagenda te komen	5
1.2	Leeswijzer	6
1.3	Hoe verder? / Vervolg	6
2	Beschrijving huidige situatie	7
2.1	Algemeen	7
2.2	Biodiversiteit	8
2.3	Klimaatadaptatie	10
2.4	Lopende groene initiatieven en projecten	11
3	Actieplan (wat wordt wanneer uitgevoerd?)	14
4	Inventarisatie ideeën en wensen van bewoners die nu nog niet worden uitgevoerd	21
4.1	Heijenoord	21
4.2	Lombok	22
4.3	Klingelbeek e.o.	23
5	Wat kun je zelf doen	25

1. Inleiding

In Arnhem willen we radicaal vergroenen. Dat doet de gemeente Arnhem onder andere door het opstellen en uitvoeren van Wijkgroenagenda's. Het doel hiervan is om Arnhemmers actief te betrekken bij het klimaatadaptiever en groener maken van hun wijk. We halen ideeën en wensen van wijkbewoners op en nodigen ze vervolgens ook uit om zelf actief deel te nemen aan de realisatie van hun wensen en ideeën. In 2023 hebben ook de wijken Heijenoord/Lombok en Klingelbeek e.o. dit proces doorlopen. We hebben deze wijken gebundeld onder de naam 'Arnhem West'.

Dit is gedaan omdat het relatief kleine wijken zijn qua bewonersaantallen en er al veel samengewerkt wordt tussen bewoners(werkgroepen) uit deze wijken op het gebied van groen en klimaatadaptatie.

Zoals op onderstaande kaart te zien is bestaat Heijenoord/Lombok uit de buurten Heijenoord, Lombok en Brouwerijweg e.o. De wijk Klingelbeek en omgeving bestaat uit de buurten Klingelbeek en Het Dorp/Mariëndaal.

Deze Wijkgroenagenda bevat de informatie en acties die de gemeente Arnhem tot nu toe, dus tot en met 2023, heeft opgehaald in de wijk. Ook na het uitvoeren van het actieplan (zie hoofdstuk 3) blijft de gemeente Arnhem samen met wijkbewoners werken aan het klimaatadaptief maken van de stad. Dit gebeurt in lijn met de genoemde ambities in de Groenvisie 2017-2035, Strategie Klimaatadaptatie 2020-2030, Biodiversiteitsagenda 2021-2025 en het Bomenplan.

Plattegrond en luchtfoto van 'Arnhem West': de wijken Klingelbeek e.o. en Heijenoord/Lombok

1.1 Proces om tot de Wijkgroenagenda te komen

Als basis voor deze Wijkgroenagenda hebben studenten van de opleiding Bos- en Natuurbeheer van Hogeschool van Hall Larenstein in 2022 eerst een 'landschapsplan' opgesteld. Ze hebben dat gedaan in opdracht van de gemeente Arnhem en Groengroep Arnhem West. Voor drie adoptiesoorten hebben ze in kaart gebracht hoe de ecologische structuur kan worden verbeterd en welke concrete maatregelen daarvoor moeten worden genomen. Dit plan is aan de wijk gepresenteerd tijdens een bewonersbijeenkomst van de Groengroep. Vervolgens hebben gesprekken plaatsgevonden met al actieve bewoners om tot een juiste aanpak voor deze wijken te komen. Er is gesproken met zowel de eerdergenoemde Groengroep, onderdeel van de coöperatie GroenWest Arnhem, als met de Klingelklimaatclub in Klingelbeek e.o. Deze gesprekken hebben tot de onderstaande aanpak geleid:

- **Wijkbijeenkomst.** Alle wijkbewoners zijn in april 2023 per brief en via de wijkkrant uitgenodigd voor een bewonersbijeenkomst. De bewonersbijeenkomst heeft plaatsgevonden op 16 mei in de Kookplaats op

- Arnhems Buiten. Hierbij waren circa honderd wijkbewoners aanwezig. Er zijn ongeveer vijftig ideeën en/of wensen naar voren gebracht die later samen met de bewoners waar mogelijk omgezet zijn in acties.
- **Overige ideeën.** Tevens zijn vragen van bewoners die niet aanwezig konden zijn op de bewonersbijeenkomst per mail, telefonisch of met een bezoek beantwoord.
- **Rondwandelingen.** Op 10 (Heijenoord/Lombok) en 26 oktober (Klingelbeek e.o.) zijn vervolgens met bewoners rondwandelingen geweest om toelichting te kunnen geven op de ingebrachte wensen en ideeën en vanuit de gemeente uitleg te kunnen geven over de mogelijke uitvoerbaarheid van de ingebrachte wensen. Bij de rondwandelingen zijn vanuit de gemeente Arnhem een verkeerskundige, stadsdeelmanager wijkonderhoud en wijkmanager van Team Leefomgeving aangesloten. Tijdens deze wandelingen zijn ook nog nieuwe ideeën door bewoners aangedragen.
- **Ideeën omzetten naar acties.** Op basis van de uitvoerbaarheid is in hoofdstuk 3 een actieplan opgesteld. De wijkgroenagenda met actieplan is ter goedkeuring voorgelegd aan de beide groengroepen.

Wat zeker nog benoemd mag worden, was dat de samenwerking met de bewoners in beide wijken gedurende het proces erg prettig en constructief was.

1.2 Leeswijzer

In Hoofdstuk 2 staat **relevante achtergrondinformatie** over de wijk, zoals de stand van zaken omtrent biodiversiteit, hittestress en wateroverlast en een overzicht van de al bestaande groene initiatieven. Hoofdstuk 3 bevat het **Actieplan**. In hoofdstuk 4 staan de **ideeën die (nu) niet uitgevoerd kunnen worden** met een korte toelichting waarom niet. Bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties die **zelf in actie willen komen** kunnen in het laatste hoofdstuk vinden welke hulp ze hierbij kunnen krijgen.

1.3 Hoe verder? / Vervolg

Deze Wijkgroenagenda wordt gedeeld met alle bewoners die gedurende 2023 hun contactgegevens hebben achtergelaten tijdens een van de in paragraaf 1.1 genoemde activiteiten. De Wijkgroenagenda is voor iedereen toegankelijk via www.arnhem.nl/wijkgroenagenda. Wijkbewoners worden door de gemeente via de wijkkrant op de hoogte gehouden van de voortgang van de acties uit het actieplan.

2. Beschrijving huidige situatie

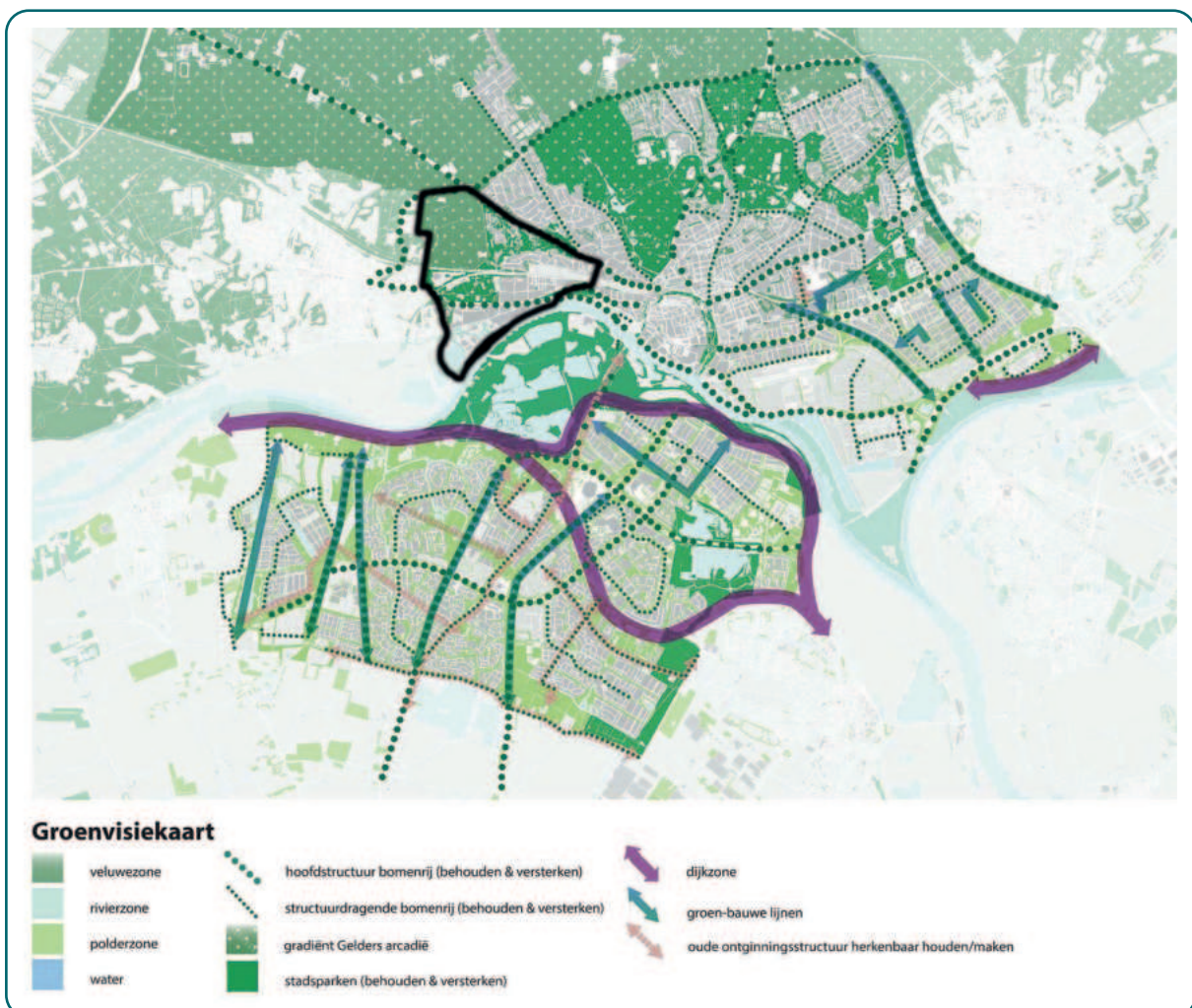
In dit hoofdstuk is algemene achtergrondinformatie te vinden over Arnhem West en wordt specifiek ingegaan op hoe de wijk ervoor staat op het gebied van biodiversiteit en klimaatadaptatie. Tot slot wordt een overzicht gegeven van de al bestaande groene bewonersinitiatieven in de wijk.

2.1 Algemeen

Veluwe gradiënt

Arnhem West ligt op een stuwwal en daardoor is het landschap heuvelachtig. Op onderstaande kaart is te zien dat het groen rondom de bebouwing in beide wijken deel uitmaakt van het Veluwe gradiënt (zie kaart). Dit Veluwe gradiënt, ofwel gradiënt Gelders Arcadië, bestaat uit de stadsparken in noord en wordt gevormd door een afwisseling van bos, weides, akkers, beken, lanen en (voormalige) landgoederen. In de Groenvisie staat aangegeven dat het belangrijk is dat deze stadsparken 'in de vorm van groene wiggen diep [doordringen] in het stedelijk weefsel. De randen vormen contrasten tussen bebouwing ('rood') en natuur ('groen')' (p. 19).

Op de kaart is ook te zien dat er belangrijke bomenrijen in en om de wijken aanwezig zijn die onderdeel uitmaken van de hoofdstructuur. Deze bomenrijen dienen behouden en waar mogelijk versterkt te worden (Groenvisie, 2017).

Kaart: deel van het Arnhems Groen-blauw raamwerk met Bomenhoofdstructuur

Heijenoord/Lombok

Deze wijk bestaat voor een groot deel uit woningen. Het meeste wijkgroen bestaat uit tuinen. De buurt Heijenoord wordt aan de noordzijde begrensd door de Amsterdamseweg, met daaraan liggend het park Rosorum, en aan de zuidzijde door het spoor. Heijenoord is opgebouwd in de jaren dertig en telt veel eengezinswoningen.

In de Oranjestraat loopt een brug over het spoor die de buurten Heijenoord en Lombok met elkaar verbindt. Enkele prominente gebouwen in Lombok zijn de Koepelgevangenis in de Wilhelminastraat en het Elisabeth Gasthuis, een voormalig ziekenhuis, op de Utrechtseweg. Ten zuiden van de Utrechtseweg begint de wijk Klingelbeek e.o.

Klingelbeek e.o.

Deze wijk bevat relatief veel openbaar groen. De buurt Klingelbeek wordt doorsneden door de Klingelbeekseweg. Het midden van de buurt is deels een groene omgeving met een trapveld, speelmogelijkheden en moestuinen.

Een groot deel van de wijk bestaat uit vooroorlogse woningen. Daarnaast bestaat een deel uit nieuwere bebouwing, zowel eengezinswoningen als hoogbouwvoor senioren en woonzorgcentrum Hoogstede.

De buurt Het Dorp/Mariëndaal behoort ook nog tot deze wijk. Mariëndaal is een landgoed en Het Dorp is een woongemeenschap van Siza.

Tuinen

Naast de inrichting van de openbare ruimte is ook de manier waarop tuinen zijn ingericht, relevant voor een biodiverse en klimaatadaptieve wijk. Onderzoek van Cobra Groeninzicht wijst uit dat de tuinen in beide wijken groener zijn ingericht dan gemiddeld in Arnhem (2020). Dit vergt hier dus minder aandacht dan in andere wijken.

Woningcorporaties

De meeste woningen in Arnhem-West zijn in particulier eigendom. Een klein deel in Lombok is in bezit van woningcorporatie Volkshuisvesting (blauw op onderstaande kaart). Het groene deel betreft het gebied van zorgorganisatie Siza (het Dorp). Het rode vlak is de locatie van het voormalige RijnIjssel college. Hier komen woningen.

Woningcorporatiebezit Arnhem West

2.2 Biodiversiteit

Elke Arnhemse wijk kan op allerlei manieren bijdragen aan het vergroten van het leefgebied voor zo veel mogelijk dier- en plantsoorten (Biodiversiteitsagenda, 2021). Hierdoor worden ook ziekten en plagen, zoals de eikenprocessierups, tegengegaan.

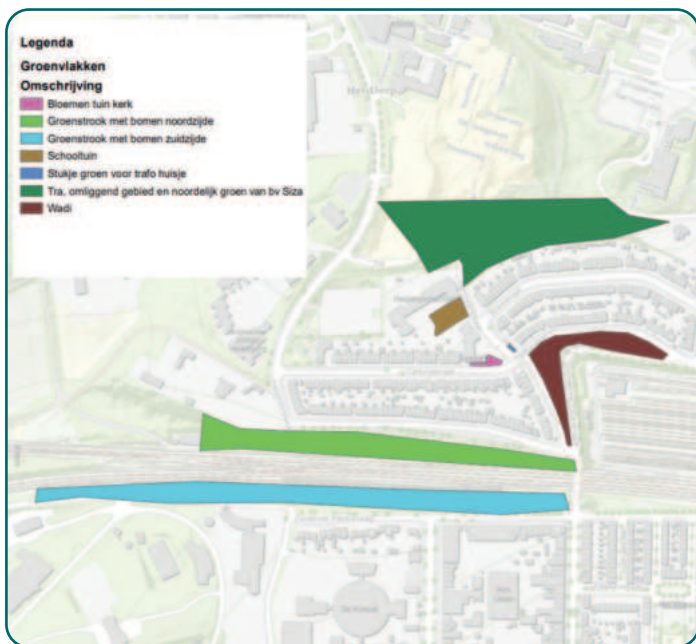
Verbindingszones

Mariëndaal is een bosgebied en vormt een verbindingzone tussen natuurgebied de Veluwe en de stad. Hier komen al veel verschillende diersoorten voor, zoals de eekhoorn en de grote bonte specht. Via deze zone kunnen dieren zich van gebied naar gebied verplaatsen. Daarnaast heeft deze natuurlijke zone ook een recreatieve functie

voor de omliggende buurten Heijenoord, Lombok en Sterrenberg. Dit gedeelte maakt zoals eerder beschreven onderdeel uit van het Veluws Gradiënt, waar door de gemeente Arnhem specifiek aandacht wordt besteed aan het versterken van het leefgebied voor edelhert, wild zwijn, havik, das, ree, groene en zwarte specht, nachtzwaluw, adder, zandhagedis, gladde slang en vleermuizen. Zoals te zien is op onderstaande kaart heeft de Groengroep Arnhem West ideeën om nog meer en betere verbindingzones voor planten en dieren te maken. In het actieplan staat beschreven hoe de gemeente en bewoners dat samen gaan oppakken.

Doelsoorten voor in de wijken

In de Arnhemse wijken wordt door de gemeente Arnhem specifiek aandacht besteed aan het versterken van het leefgebied voor gierzwaluw, huiszwaluw, huismus, zwarte roodstaart, gewone dwergvleermuis, oranjetipje, dagpauwoog en bijen (Groenvisie, 2017). Deze komen ook allemaal in Arnhem-West voor. Er zijn ook veel egels in de wijk en boomklevers, verschillende soorten spechten, en sleedoornpages (NDF, 2022).

Mogelijke onderdelen groene verbinding. Bron: Groengroep Arnhem West

De studenten van Van Hall Larenstein hebben in overleg met de Groengroep Arnhem West en met Stichting Arnhem Zoemt uit deze doelsoorten de gierzwaluw en resedamaskerbij gekozen als adoptiesoorten voor de wijk, aangevuld met de eekhoorn omdat die in de omringende bosgebieden voorkomt en ook de wijken intrekt (NDF, 2022). De resedamaskerbij komt voor in de uiterwaarden en in de buurt van industrie- en spoorterreinen. Op deze plekken en vooral langs spoorlijnen verwilderen wilde reseda en wouw, de enige twee planten waar de Resedamaskerbij graag op af komt. Bewoners zijn al bezig om, met hulp van Arnhem Zoemt, maatregelen te nemen voor deze bij, zoals het opkweken en aanplanten van wilde reseda in tuinen.

deze bij, zoals het opkweken en aanplanten van wilde reseda in tuinen.

Minder maaien

Een van de manieren om het leefgebied in de wijken voor veel soorten te verbeteren is door minder te maaien en het maaisel af te voeren. Op steeds meer plekken in beide wijken maait de gemeente Arnhem daarom nog maar 1-3 keer per jaar. Waar sprake is van recreatief gebruik worden terreinen nog wel 16 keer per jaar gemaaid. Bij het maaien blijven stukken gras staan, zodat insecten voor een deel kans houden om de maaibeurt te overleven. Op de kaart hiernaast staat aangegeven waar hoe vaak wordt gemaaid.

Intensief ('Gazon', 16x maaien) en extensief ('Gras/kruiden' – 1-3x) maaien Noordwest¹

1 Voor meer info en de kaart van heel Arnhem, zie www.arnhem.nl/maaien

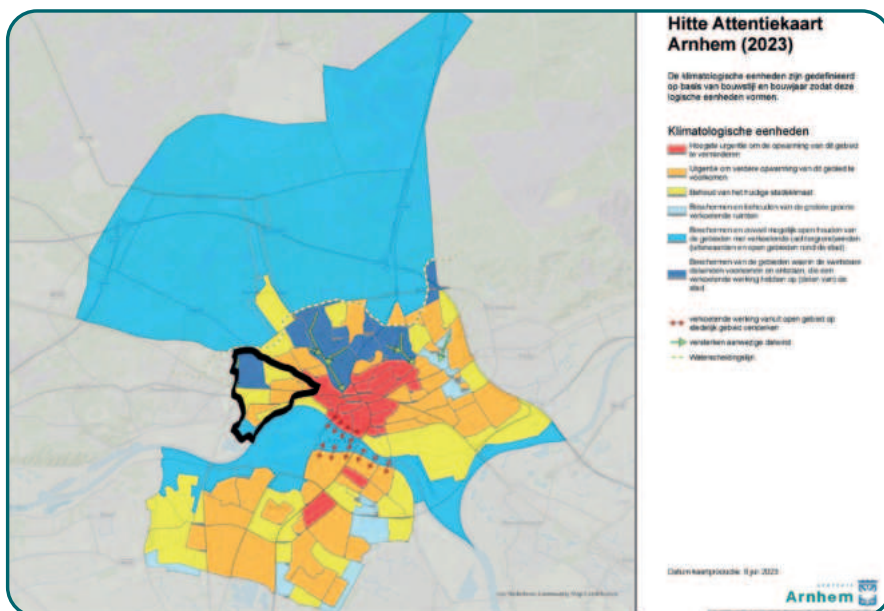
2.3 Klimaatadaptatie

Het klimaat verandert: het wordt gemiddeld steeds warmer en er komen langere periodes van droogte en (hevige) regenval. Samen met wijkbewoners probeert de gemeente Arnhem de wijken daarop aan te passen. Ook in Arnhem West is dit hard nodig. Hieronder staat beschreven hoe Arnhem West nu scoort op hitte, wateroverlast en de 3-30-300 regel.

Hitte

Langdurige hitte heeft voor kwetsbare groepen, zoals ouderen, chronisch zieken en jonge kinderen, ernstige gevolgen voor de gezondheid. Bij ouderen is er zelfs een verhoogde kans op overlijden. Vooral de hoge temperaturen in de nacht zijn hier debet aan. Stijgende temperaturen leiden ook tot een afname van de luchtkwaliteit. De impact van hitte op de volksgezondheid is dan ook fors.

Op het onderstaande kaartje is te zien dat delen van de wijken Heijenoord/Lombok en Klingelbeek e.o. bovengemiddeld heet worden. Het is belangrijk om de hittestress hier te verminderen, bijvoorbeeld door het verwijderen van overbodige verharding. In het actieplan staan een aantal acties opgenomen om hier invulling aan te geven.

Hitte-attentiekartaal (2023): Arnhem West ligt links op de kaart

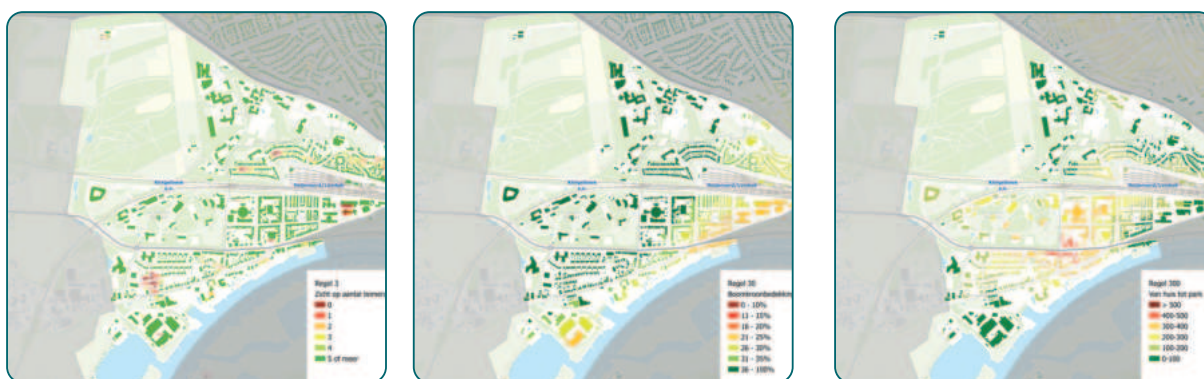
Wateroverlast

In het gebied is er bij zware regen op diverse locaties sprake van water op straat, wat leidt tot overlast en mogelijk water in woningen. Dit heeft te maken met de ligging van het gebied op de rand van de stuwwal. Water van hoger gelegen delen stroomt naar beneden, waardoor wateroverlast in de wat lager gelegen delen van de wijken kan ontstaan.

Het verminderen of tegengaan van wateroverlast kan door maatregelen in de openbare ruimte te treffen. Dit kan bijvoorbeeld zijn het maken van wadi's of het ophogen van verkeersdrempels, zodat het water anders geleid wordt. Door bewoners is tijdens de rondwandeling melding gedaan van de wadi bij de Noordelijke Parallelweg/Gentiaanstraat. De wadi werkt niet naar behoren. Het repareren hiervan is een van de manieren om de wateroverlast te verminderen (zie actieplan).

3-30-300 regel

Deze regel betekent het volgende: vanuit elke woning zijn minstens 3 bomen zichtbaar; 30% van de oppervlakte van een buurt is bedekt met boomkronen en op maximaal 300 meter van elke woning bevindt zich een park(je). Wanneer aan deze regel wordt voldaan kun je in zijn algemeenheid stellen dat mensen in een voldoende groene omgeving wonen en er ook voldoende groen in de directe omgeving is waarin je kunt verblijven, recreëren en spelen. Op onderstaande kaarten is te zien dat Arnhem West relatief goed scoort op alle drie de onderdelen, met nauwelijks rood kleurende gebieden.

Van links naar rechts: 3-30-300 regel

2.4 Lopende groene initiatieven en projecten

Voorafgaand aan het opstarten van deze wijkgroenagenda waren er al allerlei initiatieven in het gebied om de wijken groener en klimaatbestendiger te maken. Vaak werden deze initiatieven uitgevoerd door of georganiseerd in samenwerking met de actieve bewonersorganisaties in de wijken.

Bewonersorganisaties in de wijk

Coöperatie GroenWest Arnhem is een buurtinitiatief voor duurzaamheid en biodiversiteit dat actief is in beide wijken. Coöperatie GroenWest Arnhem geeft voorlichting en de leden voeren samen met andere buurtbewoners projecten uit op het gebied van duurzame energie, water, voedsel, vervoer en hergebruik. Er is bijvoorbeeld een actie gestart om daken en tuinen in de wijk te vergroenen. Binnen GroenWest Arnhem is er sinds 2022 ook een speciale groengroep, die bewonersavonden organiseert en allerlei acties op touw zet om zowel tuinen als openbare ruimte biodiverser in te richten.

De werkgroep KlingelKlimaat, onderdeel van de buurtvereniging van Klingelbeek e.o., organiseert sinds 2018 activiteiten op het gebied van duurzaamheid, energiebesparing, biodiversiteit en vergroening in Klingelbeek. De buurtvereniging heeft ook een website en een wijkblad, 'De Klingelstee'. Klingelklimaat en Groenwest Arnhem werken nauw samen.

Heijenoord/Lombok heeft op dit moment geen actief wijkplatform of centraal bewonersoverleg, maar wel een eigen website 'Arnhem West' en het wijkblad 'tussen Rijn en Rails'.

Gebiedsbrede initiatieven

Groene daken

Op verschillende plekken in Arnhem West worden groene daken aangelegd: bijvoorbeeld op het dak van supermarkt Hoogvliet en het dak van de kapschuur van zorgboerderij Mariëndaal. GroenWest Arnhem heeft met ondersteuning van het AANjaagfonds ook inloopochtenden georganiseerd om advies te verstrekken aan andere geïnteresseerde tuin- en dakeigenaren. Waarschijnlijk zal begin 2024 een gezamenlijke wijk-inkoopactie georganiseerd worden.

Duurzame Zondag

Deze jaarlijks terugkerende dag, waarbij het verduurzamen van woningen en het uitbreiden van biodiversiteit centraal staat, wordt georganiseerd door onder andere Klingelklimaat en Groenwest Arnhem. Met workshops, rondleidingen door de wijk (in en om het huis) en een fietsroute langs biodiversiteitsinitiatieven zetten de initiatiefnemers duurzaamheid op de agenda van de wijkbewoners.

Heijenoord/Lombok

Onderhoud groen door zorgboerderij Hoeve Klein Mariëndaal

Door Klein Mariëndaal worden diverse onderhoudswerkzaamheden gedaan aan het groen in de openbare ruimte in Heijenoord en Lombok, zoals het onderhoud van de bloemschalen in de openbare ruimte. Mariëndaal heeft aangegeven dat ze open staan voor meer samenwerking op het gebied van onderhoud van het openbaar groen. In het kader van het actieplan (zie hoofdstuk 3) gaat de gemeente dit samen met hen vormgeven.

OJBS Basisschool Heijenoord: moestuin

Het is een gemeentelijke ambitie dat alle basisscholen een schoolmoestuin hebben. Een van deze moestuinen is te vinden in Heijenoord, bij de Openbaar Jenaplan (OJBS) Basisschool aan de Gentiaanstraat. Het 'natuur'gedeelte van de schooltuin wordt onderhouden door wijkbewoners.

Rosorum biodivers

Een deel van het voormalige landgoed Rosorum functioneert nu als wijkpark. Hier bevindt zich onder andere het Arnhems Labyrint, een door bewoners onderhouden buurttuin met meer dan 75 verschillende soorten planten.

Elke eerste en derde zondag van de maand wordt er door buurtbewoners in de tuin gewerkt.

Het wijkpark is in 2023 opgeknapt. Naast het verbeteren van een skate-voorziening en het toevoegen van sport- en spelelementen, is ook de biodiversiteit vergroot. Dit is gedaan door het toevoegen van struiken, een boomgaard en insectenvriendelijke rozensoorten. Een deel van het nieuwe groen, waaronder de fruitbomen, wordt onderhouden door actieve buurtbewoners.

Arnhems Labyrint met op de achtergrond een deel van de nieuwe aanplant

Klingelbeek e.o.

YIMBY (Yes-In- My- Back-Yard) Arnhem-moestuinbakken

Via het stadslandbouwproject *YIMBY Arnhem!* vanuit zorgboerderij Hoeve Klein Mariëndaal zijn in de afgelopen jaren al meer dan honderd moestuinbakken verkocht aan Arnhemmers. De gemeente Arnhem heeft dit project financieel ondersteund zodat ook Arnhemmers met een smalle beurs er gebruik van konden maken. De eigenaren van de moestuinbakken kunnen zo op een laagdrempelige manier zelf voedsel telen, ook als men bijvoorbeeld niet over een eigen tuin beschikt. De YIMBY's versterken het netwerk van de Biologische Stadsboeren Coöperatie Arnhem Groen en stimuleren gezonde voeding en het enthousiasme voor (moes)tuinieren.

Moestuin 't Maisveld

De gemeente Arnhem wil dat alle buurten de beschikking hebben over een pluktuin, groot of klein, met een aantal fruit- en notenbomen en bijvoorbeeld bessenstruiken en kruiden. Klingelbeek voldoet daar al aan: een aantal bewoners van Klingelbeek onderhouden met veel enthousiasme de moestuinen op 't Maisveld.

3. Actieplan (wat wordt wanneer uitgevoerd?)

Op basis van de input van bewoners in de wijk zijn we tot 17 uitvoerbare acties gekomen. Deze acties kunnen niet los worden gezien van alle ontwikkelprojecten die in de komende jaren in Arnhem West spelen. Daarom starten we dit hoofdstuk met een overzicht van de belangrijkste projecten.

Projecten

Naast de vergroeningsacties spelen er ook ontwikkelprojecten in de wijk die invloed hebben op de inrichting en uitstraling van de openbare ruimte in het gebied. Dit betreft projecten zoals groot onderhoud openbare ruimte Lombok, groot onderhoud Noordelijke Parallelweg en omgeving, woningbouw op de plek van het voormalige ROC Rijn IJssel en ontwikkelprojecten De Koepel, De Hes en Arnhems Buiten. Daarnaast spelen er diverse andere groot onderhoudsklussen zoals riolerings- en wegenwerkzaamheden (o.a. aan de Utrechtseweg). In de planvorming van de projecten worden de wijkbewoners tijdig om inbreng gevraagd.

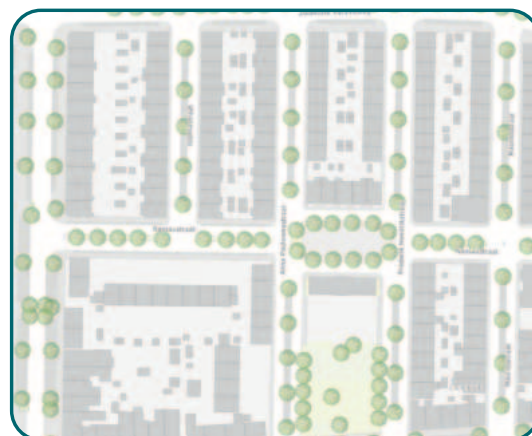

Locaties van het geplande project "Groot onderhoud Noordelijke Parallelweg"

Specifiek voor **de Koepel** is in de toekomst een kans tot het gezamenlijk inrichten van de tuin binnen de muren. Daar kunnen huidige omwonenden en nieuwe bewoners samen een rol in spelen. Dit staat opgenomen in het masterplan. Team Leefomgeving adviseert de projectontwikkelaar over de aanpak.

Het project "**Groot onderhoud Noordelijke Parallelweg**" in het kader van het duurzaam mobiliteitsplan van de gemeente Arnhem in Heijenoord omvat groot onderhoud aan wegen, riolering, water, groen en aanpassingen in het wegprofiel om de verkeersveiligheid voor de fietser te verbeteren. De uitvoering start in 2024. Binnen het project zullen sowieso klimaatadaptieve maatregelen worden meegenomen en een aantal met bewoners vormgegeven acties vanuit de Wijkgroenagenda nemen we hier direct in mee (zie verderop).

In het najaar van 2023 start de gemeente ook met de voorbereiding van het **vervangen van de bestrating en riolering van de openbare ruimte in Lombok**. Dit biedt gelijk kansen voor een integrale aanpak van de openbare ruimte, waaronder het meenemen van klimaatadaptatie en vergroenen.

Geschat plangebied vervanging riool en bestrating Lombok

Actieplan

De acties staan hieronder per wijk genoemd. Vervolgens staat er per initiatief een toelichting inclusief planning en dekking.

Algemeen

1. **Een ecologische verbindingzone creëren vanuit SIZA terrein naar de Rijn**
2. **Nestkasten plaatsen voor gierzwaluwen**
3. Buurtactie afkoppelen regenwater

Heijenoord

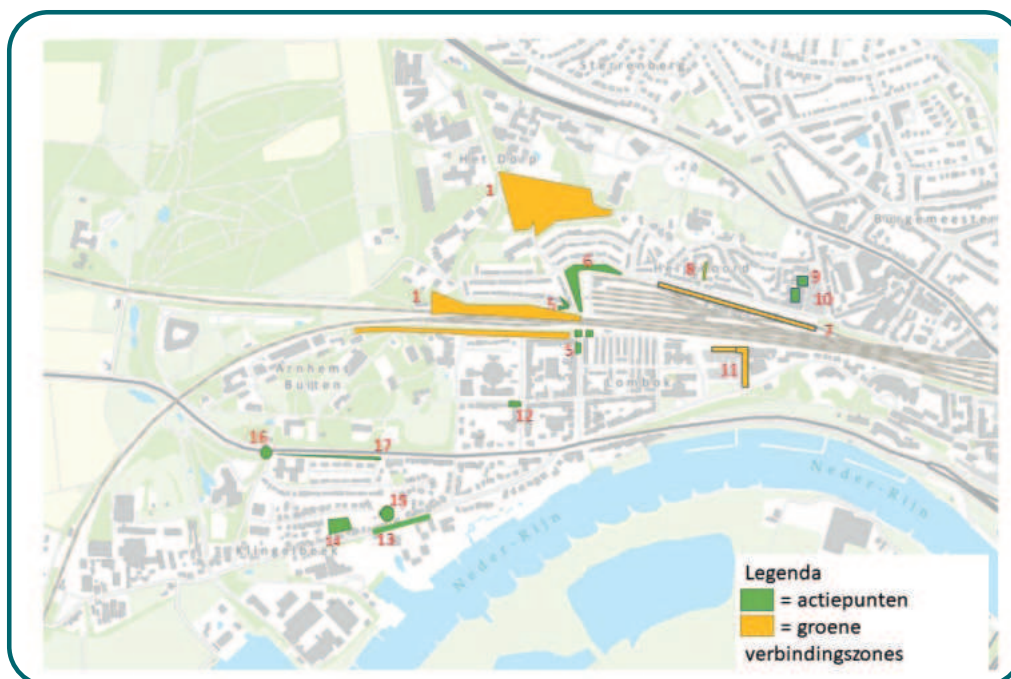
4. Een integrale aanpak van de openbare ruimte bij projecten
5. **Minder bestrating op de hoek Gentiaanstraat/Heijenoordseweg en andere plekken**
6. **Wadi Gentiaanstraat/Noordelijke Parallelweg beter laten functioneren**
7. **Noordelijke Parallelweg: vergroenen van het nieuwe hoge hek langs het spoor**
8. Tulpstraat: binnenplein vergroenen
9. Schilderstraat: binnenterrein vergroenen inclusief bomen
10. Brouwerijweg: onderhoud boomspiegels

Lombok

11. **Bovenover: aansluiten op ecologische verbindingzone**
12. Speeltuin Alexanderstraat: bakken opnieuw beplanten

Klingelbeek e.o.

13. Klingelbeekseweg: aandacht voor de gezondheid van de bomen
14. Drie nieuwe bomen rondom (volks)tuin
15. Onderzoek naar staat van paddenpoel ten zuiden van de Hoogstedehof
16. **Rotonde Utrechtseweg: gevarieerde beplanting**
17. **Utrechtseweg variatie bloembollen/beplanting**

De acties op een kaart

Gebied Algemeen

1. Een ecologische verbindingszone creëren vanuit SIZA terrein naar de Rijn

De Groengroep Arnhem West wil een ecologische verbindingszone creëren die vanuit het Siza-terrein via Heijenoord en Lombok naar Klingelbeek en de Rijn loopt. Dit geeft heel goed invulling aan de in de gemeentelijke Groenvisie genoemde ambitie om de natuur vanuit de stadsparken zo diep mogelijk de wijken in te laten komen (zie 2.1).

Door de bewoners en de gemeente gaat aan een plan gewerkt worden om verder invulling te geven aan de verbindingszone. Dit gebeurt in nauwe samenwerking met de stadsdeelmanager en de stadsecoloog. Delen van de verbindingszone zijn al op de projectenkaart verwerkt en worden op korte termijn al gerealiseerd (**zie de overige, groen gearceerde acties**).

Door: Groengroep Arnhem West

Met: bewoners, gemeente

Uitvoering: voortdurend

Budget beschikbaar: ja (wijkgroenagenda-middelen)

2. Nestkasten plaatsen voor gierzwaluwen

Uit het onderzoek van de studenten van Van Hall Larenstein (zie paragraaf 1.1) kwam onder andere het volgende: 'uit interviews [met drie bewoners en drie belangengroepen in de wijk, namelijk Arnhem Zoemt, KlingelKlimaat en GroenWest Arnhem] kwam naar voren dat mensen graag ook dieren zouden willen zien bij hun huis en dat ze daar ook via een vrij eenvoudige ingreep zouden kunnen komen. Door het plaatsen van nestkasten bij huizen kunnen gierzwaluwen eenvoudig naar de wijk komen.' Groengroep Arnhem West is met dit advies aan de slag gegaan. De gemeente heeft een bijdrage gedaan voor de aanschaf van de kasten.

Door: Groengroep Arnhem West

Met: gemeente, omwonenden

Uitvoering: 2023

Budget beschikbaar: ja (wijkgroenagenda-middelen)

3. Buurtactie afkoppelen regenwater

GroenWest Arnhem is een buurtactie voor afkoppelen van regenwater aan het organiseren. Hierin worden zij ondersteund door een AANjager. De afkoppelactie heeft als doel om bewoners attent te maken op en te enthousiasmeren voor de gezamenlijke actie om regenwater af te koppelen en/of op te slaan voor hergebruik. Na meerdere mogelijkheden voor inschrijven aan de buurtactie hebben zich ruim veertig wijkbewoners aangemeld. Aanmeldingen variëren van alleen het afkoppelen van de regenwaterafvoer en/of de installatie van een regenton tot en met een compleet wateropbergsysteem voor hergebruik van regenwater in de tuin en woning. Een tiental wijkbewoners hebben aangegeven daadwerkelijk te willen investeren en krijgen begin 2024 een prijsopgave van aannemer Waterimpuls. In het voorjaar worden de werkzaamheden uitgevoerd. Bewoners vragen hiervoor zelf subsidie aan bij de gemeente.

Door: GroenWest Arnhem

Met: AANjager, aannemer Waterimpuls, bewoners

Uitvoering: 2023-2024

Budget beschikbaar: ja (subsidie groenblauwe initiatieven)

Heijenoord

4. Een integrale aanpak van de openbare ruimte bij projecten

Bewoners van Heijenoord pleiten bij veranderingen voor een integrale aanpak van de openbare ruimte. Er zijn volgens de gesproken bewoners veel straten waar samenhang tussen veiligheid, verkeer, hittestress, vergroenen en parkeren ontbreekt. De gemeente Arnhem streeft bij veranderingen in de openbare ruimte, waar mogelijk, ook naar een integrale aanpak. Zoals bij het groot onderhoud in Lombok en aan de Noordelijke Parallelweg. Aan de feedback van bewoners blijkt dat de gemeente hier toch nog onvoldoende in slaagt en dat we hier meer aandacht aan moeten geven.

Door: gemeente

Met: bewoners

Uitvoering: doorlopend

Budget beschikbaar: ja (binnen de projecten)

5. Minder bestrating op de hoek Gentiaanstraat/ Heijenoordseweg en andere plekken

Tijdens de rondwandeling op 10 oktober is geconstateerd dat in samenwerking met bewoners delen verharding op de hoek Heijenoordseweg/Gentiaanstraat kunnen worden verwijderd en er vergroend kan worden. De gemeente neemt deze aanpassingen mee in het openbare ruimte project 'Noordelijke Parallelweg'. Ook op de hoek Gentiaanstraat/ Callunastraat liggen kansen om een overschot aan verharding te verwijderen, net als aan de andere zijde van het spoor (Lombok) op hoek Oranjestraat/Zuidelijke Parallelweg. Op die laatste plek staan nu bloembakken, die onderhouden worden door Hoeve Klein Mariëndaal. Door deze bloembakken te vervangen voor een perkje met vaste planten zou veel water bespaard kunnen worden. De gemeente onderzoekt nog of deze plekken ook meegenomen kunnen worden in het project.

Door: gemeente

Met: omwonenden, Groengroep Arnhem West, Hoeve Klein Mariëndaal

Uitvoering: 2024 – 2025 (wordt meegenomen in het openbare ruimte project 'Noordelijke Parallelweg')

Budget beschikbaar: ja (binnen het project)

Hoek Gentiaanstraat/Heijenoordseweg: de stoep is erg breed

Hoek Oranjestraat/Zuidelijke Parallelweg

6. Wadi Gentiaanstraat/Noordelijke Parallelweg beter laten functioneren

De gemeente heeft van meerdere bewoners het signaal gekregen dat de wadi niet goed functioneert. Het rooster onderaan de Heijenoordseweg ligt te hoog, waardoor het water er niet in, maar langsloopt dus niet in de wadi komt. Het water vanuit de Tormentilstraat lijkt er ook niet in te komen en veroorzaakt daardoor wateroverlast op de hoek met de Hertshoornstraat. De gemeente gaat het rooster als onderdeel van het project Noordelijke Parallelweg repareren. Er zal dan ook worden gekeken of de wadi als geheel goed functioneert en of er misschien nog meer kolken op de wadi gezet kunnen worden. Dit zal gebeuren in nauw overleg met Groengroep Arnhem West, die heel veel ideeën heeft over het toevoegen van ecologische kwaliteit aan de wadi: daarmee kan het een belangrijk onderdeel vormen van de ecologische verbindingzone (zie par 2.2 en actie 1).

Door: gemeente

Met: omwonenden, Groengroep Arnhem West

Uitvoering: 2024 – 2025 (wordt meegenomen in het openbare ruimte project 'Noordelijke Parallelweg')

Budget beschikbaar: ja (binnen het project)

Wadi Gentiaanstraat/Noordelijke Parallelweg

7. Noordelijke Parallelweg: vergroenen van het nieuwe hoge hek langs het spoor

Zoals aangegeven gaan de gemeente en Groengroep Arnhem west samen werken aan een totaalplan met verbindingzones voor flora en fauna met verblijfszones en doorgangsgedichtjes. Daar wordt dit hekwerk ook in meegenomen. Buurtbewoners zijn al bezig om hier brede Lathyrus (Lathyrusbij) en Heggenrank (Heggenrankbij) aan te planten. De wens van Groengroep Arnhem West is om dit langs het gehele hek te plaatsen. Tevens is er de wens om vogelnestkastjes en bijenhôtels op te hangen aan het hek.

ProRail is eigenaar van het hekwerk; de gemeente zal namens de bewoners met ProRail in contact treden om te kijken of deze actie gerealiseerd kan worden. Daarnaast zal in de nabije toekomst de openbare ruimte van de Noordelijke Parallelweg opnieuw worden ingericht. De gemeente Arnhem kijkt dan direct hoe we de verbindingzone zo goed mogelijk kunnen integreren in het project.

Door: Groengroep Arnhem West en gemeente

Met: ProRail, omwonenden

Uitvoering: 2024 – 2025

Budget beschikbaar: ja (wijkgroenagendabudget)

Noordelijke Parallelweg hekwerk

8. Tulpstraat: binnenplaats vergroenen

Tijdens de rondwandeling hebben bewoners geopperd om de binnenplaats van de Tulpstraat meer te vergroenen. Tijdens een gesprek met enkele bewoners van de Tulpstraat is afgesproken dat zij een integraal plan maken voor invulling van het binnenplein. Naast vergroenen en beplanten worden ook spelen en recreëren meegenomen. Afhankelijk van het beschikbare budget en de technische uitvoerbaarheid kan het plan worden uitgevoerd.

Door: bewoners

Met: gemeente

Uitvoering: 2024 – 2025

Budget beschikbaar: deels (raming afwachten; bewoners kunnen aanvraag doen bij subsidie Burgerkracht of er zijn middelen beschikbaar vanuit wijkgroenagenda-budget en Bomenfonds)

Tulpstraat pleintje

9. Speeltuintjes vergroenen inclusief bomen, waaronder aan de Schilderstraat

In Heijenoord zijn in verhouding met de andere buurten veel kleine speeltuintjes die aandacht verdienen als het gaat om klimaatadaptatie. Deze speelterreinen zijn over het algemeen erg versteend en daardoor kan het er in de zomermaanden erg heet worden. Bovendien zijn er op deze plekken veel bovenwoningen (geen tuin), waardoor het belang van koele, groene plekken op loopafstand nog groter is. In het kader van deze Wijkgroenagenda gaat de gemeente de komende twee jaar kijken hoe we deze plekken samen met de omwonenden kunnen vergroenen, waarbij ook specifiek wordt gekeken naar het planten van bomen. Inmiddels is afgesproken dat het vergroenen van het speelterrein aan de Schilderstraat meegenomen kan worden in het project Noordelijke Parallelweg; overige plekken zullen apart opgepakt worden.

Door: gemeente

Met: bewoners

Uitvoering: 2024 – 2026

Budget beschikbaar: deels (speelplein Schilderstraat wordt meegenomen binnen project Noordelijke Parallelweg; voor de andere speeltuinen zijn middelen beschikbaar vanuit o.a. Wijkgroenagenda, Bomenfonds en Team Leefomgeving maar er moeten nog ramingen gemaakt worden)

Schilderstraat pleintje

10. Brouwerijweg: onderhoud boomspiegels

Veel boomspiegels/boomtuintjes worden hier onderhouden door bewoners. We hebben ter plaatse met bewoners de situatie beoordeeld en geconcludeerd dat de boomspiegels op veel plaatsen niet goed of niet worden onderhouden. De beplanting in de boomtuintjes doet het ook niet goed doordat de bomen veel water en licht wegnemen. Het onderhoud blijft hierdoor lastig. Natuurlijk kunnen bewoners de gemeente altijd om advies vragen, zodat we samen kunnen kijken welke planten het hier beter zouden kunnen doen.

Door: bewoners

Met: gemeente

Uitvoering: 2024

Boomspiegel aan de Brouwerijweg

Lombok

11. Bovenover en omgeving vergroenen

Er zijn voorstellen van de bewoners van Bovenover om rond het gebied Bovenover voor meer biodiversiteit te zorgen door diverse beplanting te realiseren en insectenhoeven neer te zetten. Dit terrein is in eigendom en beheer van particulieren of VVE's. De tuin wordt al zoveel mogelijk ecologisch onderhouden. De bewoners zouden dit graag zien als onderdeel van een verbindingzone. Door de verbindingen zoals weergegeven op de kaart op pagina 7 door te trekken langs de zuidzijde van het spoor (bomenrij) wordt Bovenover de schakel richting het park Onderlangs. Dit past binnen de plannen van de Groengroep Arnhem West voor de groene verbindingzone. De Groengroep neemt het initiatief om hier in samenwerking met bewoners nadere invulling aan te geven.

Door: bewoners

Met: Groengroep Arnhem West

Uitvoering: voortdurend

Budget beschikbaar: ja (subsidieregeling groenblauwe initiatieven)

Bovenover

12. Hoek Alexanderstraat/Wilhelminastraat: nieuwe planten in de bloembakken naast de speeltuin

Het groen in de bloembakken aan de rand van deze speeltuin wordt door een bewoonster onderhouden. De bewoonster heeft aangegeven dat het aan vervanging toe is. De gemeente Arnhem zorgt dat er nieuwe planten in worden gezet.

Door: gemeente

Met: adoptant

Uitvoering: 2024

Budget beschikbaar: ja (wijkonderhoud)

Speeltuin aan de Alexanderstraat

Klingelbeek e.o.

13. Aandacht voor de gezondheid van de bomen

Er wordt aandacht gevraagd voor de gezondheid van de bomen (met name in de Klingelbeekseweg).

We hebben afgesproken dat de adviseur bomen van de gemeente ter plaatse gaat onderzoeken of de bomen inderdaad niet de gewenste groeisnelheid hebben. Indien dit het geval is, zal uitgezocht worden wat de oorzaak is en wat eraan gedaan kan worden. De gemeente houdt de desbetreffende bewoner op de hoogte van de uitkomsten en mogelijke vervolgstappen.

Door: gemeente

Met: bewoner

Uitvoering: 2024

Budget beschikbaar: ja (Bomenfonds)

Klingelbeekseweg

14. Nieuwe bomen bij trapveld

Bewoners willen hier nieuwe bomen naast het trapveld voor meer verkoeling voor spelende kinderen op het trapveld. De voorkeur gaat uit naar vruchtbomen, zodat kinderen vruchten kunnen rapen. Bewoners hebben inspraak gehad op de definitieve soorten. Deze drie bomen worden geplant.

Door: gemeente

Met: bewoners

Uitvoering: 2024

Budget beschikbaar: ja (Bomenfonds en Wijkonderhoud)

Trapveld Klingelbeek

15. Onderzoek naar staat van paddenpoel/wadi aan Hoogstedehof

Bewoners geven aan dat de paddenpoel in het groengebiedje bij de Hoogstedehof lijkt te lekken. Het is wel de bedoeling dat de poel in bepaalde periodes (in het voorjaar) droog staat. Dit is ten gunste van de padden, zodat zij hun eieren kunnen leggen. Maar natuurlijk niet het hele jaar. De gemeente gaat onderzoeken waar het door komt: lekt de poel of komt er weinig water in? Daarna wordt gekeken of en zo ja hoe dit te repareren valt.

Door: gemeente

Met: bewoners

Uitvoering: 2024

Budget beschikbaar: ja (wijkonderhoud)

16. Ronde Utrechtseweg: meer gevarieerde beplanting

Bewoners hebben aangegeven dat de beplanting in de groene rotonde aan de Utrechtseweg eenzijdig is. Een meer biodiversere beplanting kan bijdragen aan de eerdergenoemde ecologische verbindingzone in het gebied. De gemeente gaat samen met Groengroep Arnhem West kijken naar de mogelijkheden en zorgen dat er meer gevarieerde beplanting komt.

Door: gemeente

Met: Groengroep Arnhem West

Uitvoering: 2024

Budget beschikbaar: ja (wijkgroenagenda-middelen)

Utrechtseweg rotonde

17. Groenstrook verbeteren langs de Utrechtseweg

Net als bij de rotonde is in de groenstrook ook geen sprake van een gevarieerde beplanting. Het is een zeer smalle strook gazon met in het voorjaar bloei van de geplante bloembollen. In overleg met bewoners en gemeente wordt naar een betere oplossing gezocht, waarbij we wel eerst het project groot onderhoud Utrechtseweg afwachten.

Door: gemeente

Met: bewoners

Uitvoering: nader te bepalen

Budget beschikbaar: ja (wijkgroenagenda-middelen)

4. Inventarisatie ideeën en wensen van bewoners die nu nog niet worden uitgevoerd

Er zijn ook een aantal wensen en ideeën van bewoners die we (nu) niet gaan uitvoeren. Bijvoorbeeld omdat ze door ruimtegebrek ondergronds niet mogelijk zijn, of omdat de kosten van de realisatie erg hoog zijn. Daarnaast moeten we keuzes maken en prioriteren in het vergroenen, aan de hand van de klimaat-problematiek in de verschillende wijken. In dit hoofdstuk staan deze wensen en ideeën genoemd, met daarbij een korte motivatie waarom ze niet (of nu nog niet) worden uitgevoerd.

4.1 Heijenoord

Pompstraat: erg weinig bomen en veel steen

Bewoners willen hier meer groen door het planten van bomen. Door de beperkingen in de openbare ruimte is het plaatsen van bomen geen optie. Er is gekeken of in de beperkte ruimte wel ander groen aangebracht kan worden. De kansen op vergroening in de openbare ruimte blijken echter zeer beperkt. Daarbij speelt mee dat een groot deel van de versteende straat geen openbare ruimte is, zoals de parkeerplaatsen en de aanwezige voortuinen. De gemeente wil bewoners zeker ondersteunen en adviseren, als zij zelf mogelijkheden zien om toch te kunnen vergroenen in de Pompstraat.

Pompstraat

Bomen plaatsen in de Veluwestraat, bijvoorbeeld in bakken

Bij zeer warme dagen is er sprake van hitte in de Veluwestraat, met name in het oostelijk deel. De Veluwestraat heeft éénrichtingsverkeer, is relatief smal en is onderdeel van een bustraject. De enige mogelijke locatie voor bomen lijken de parkeerplekken. We nodigen de bewoners uit om in de buurt te inventariseren of het verminderen van parkeerplaatsen een optie is om bomen te kunnen planten.

Veluwestraat

Callunastraat vergroenen en meer klimaatadaptief maken

Bewoners hebben de wens dat de Callunastraat groener wordt om hitte tegen te gaan en zouden graag mogelijkheden willen laten onderzoeken voor verticaal groen. Net als in de Veluwestraat is er op bepaalde plekken sprake van meer warmte. Een deel van deze warmte kan al weggenomen worden als bewoners meer bomen plaatsen in de voortuinen. Er staat groot onderhoud van de openbare ruimte op de planning in 2024/2025. Binnen de gemeente wordt nog bekeken of een integrale aanpak mogelijk is. Met een integrale aanpak wordt zowel de ondergrond (riolering) als de bovengrond (bestrating, groen, parkeren) meegenomen. Voor een integrale aanpak wordt meestal gekozen als de kwaliteit van het rioelstelsel slecht is. Bewoners worden te zijner tijd bij het project betrokken.

Verder geven bewoners aan dat er sprake is van wateroverlast vanuit het Callunaveld (erosie en water stroomt in tuinen). Voor het tegengaan van wateroverlast zijn ter plaatse van het Callunaveld maatregelen getroffen door de gemeente. Onder andere door het maken van wadi's en grondwallen. Mochten deze maatregelen niet helpen, en er is weer sprake van wateroverlast, dan wordt bewoners gevraagd om nogmaals melding te doen bij de gemeente. Ter plaatse kunnen dan aanvullende maatregelen worden getroffen.

Callunastraat

4.2 Lombok

Deel van de Alexanderstraat vergroenen

De bewoners van de Alexanderstraat vroegen zich af of de niet meer in gebruik zijnde trolleybus-kabel, die op 7 meter hoogte hangt, gebruikt kan worden om blauwe regen aan te laten groeien over de weg heen. De gemeente heeft aangegeven dat dat in verband met de veiligheid hier niet mogelijk is, maar dat ze wel kabels aan de eigen woning kunnen bevestigen om daar klimgroen tegen de gevel aan te laten.

Een visie voor deze buurt voor auto's, parkeren & groen

Een bewoner heeft aangegeven dat het maken van een visie voor deze buurt voor auto's, parkeren en groen een goed plan zou zijn. Voor dit compacte gebied is serieuze vergroening eigenlijk alleen mogelijk als er minder plaats is voor de auto. Nu gaat vergroenen nog wel eens ten koste van trottoir en bijna nooit ten koste van ruimte voor de auto. Er zullen dus heldere keuzes gemaakt moeten worden. Dit gaat breder dan deze Wijkgroenagenda. Momenteel werkt de gemeente Arnhem aan een duurzaam mobiliteitsplan. Wanneer die er ligt kan er, bijvoorbeeld door inzet van een 'mobiel bos', onderzocht worden of en hoe Lombok verder vergroend kan worden.

4.3 Klingelbeek e.o.

Een wandelpad langs de Rijn maken

Als voorbeeld werden de paden langs de Rijn in Oosterbeek genoemd. De gemeente is in het deel wat aan de Rijn ligt geen eigenaar van de grond. Het betreft particulier eigendom. De gemeente kan bewoners die hier concreet mee aan de slag willen gaan dus wel ondersteunen, maar deze actie niet trekken. Een idee zou kunnen zijn om in overleg te gaan met bijvoorbeeld de stichting Klompenpaden. Zij kunnen misschien helpen bij de aanpak van een dergelijk idee.

Zicht op route naar supermarkt

Een schaduwroute naar de Rijn en supermarkt Hoogvliet maken in verband met hittestress

Er is hier relatief gezien minder hitte dan in andere gebieden in Arnhem. Er komt koeling vanaf de Rijn en schaduw vanaf het hoge gebouw aan de Utrechtseweg, De hittestresskaart geeft dit ook aan. De gemeente gaat hier dus vooralsnog geen actie ondernemen, maar heeft de bewoners wel uitgenodigd om zelf een plan te ontwikkelen en draagvlak in de buurt hiervoor te peilen. Als dat er is, kan de gemeente ondersteunen bij de uitvoering.

Een bankje/picknicktafel plaatsen aan de Rijn ter hoogte van Klingelbeekseweg 25/27/29

Bewoners geven aan dat dit zou bijdragen aan een mooie recreatieplek en dat deze locatie nu niet optimaal wordt benut. De grond is eigendom van Rijkswaterstaat. We helpen bewoners bij het leggen van contact.

Rijn voorstel plek bankje

Bij het voetpad aan Het Maisveld de stenen eruit en het pad halfverhard maken

Enkele bewoners wilden hier een halfverhard pad. De gemeente heeft aangegeven dat het pad relatief nieuw is en het kostbaar is om dit te vervangen. Ook willen we de stad toegankelijk houden voor alle gebruikers, waarvoor soms verharde paden nodig zijn. Daarom blijft het pad zoals het nu is.

Bij het nieuwbouwproject De Hes het bestaande groen om het project heen te bouwen en het regenwater van De Schutterij te infiltreren in De Hes. En een logische en makkelijke verbinding met de wijk maken.

In het plan van De Hes is meegenomen dat het groen behouden blijft. Tevens zal het plan moeten voldoen aan de gemeentelijke regels rondom klimaatadaptief en natuurinclusief bouwen.

Het water van de zwemvijver aan de Rijn dat wegvloeit in de Rijn terugpompen in het wijkgroen of een waterspeelplek (op zonne-energie) maken

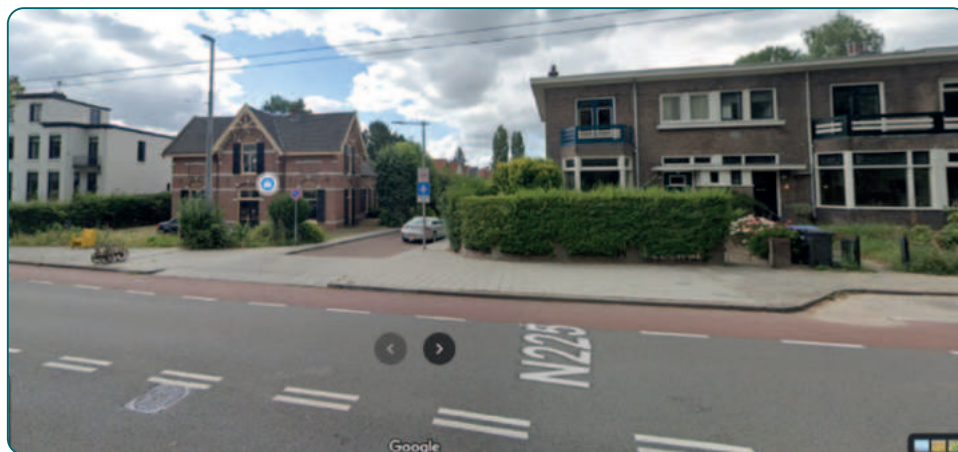
Gezien de complexiteit en dat wij als gemeente geen eigenaar zijn van de grond nemen we dit niet mee als actie in de Wijkgroenagenda.

De hekken rond Arnhems Buiten open houden in de weekenden, en liever zelfs helemaal geen hekken . Er lopen ook tunnels die niet meer gebruikt worden onder het terrein van Arnhems Buiten. De wens is om de tunnels open te maken voor dierpassages.

Net zoals bij De Hes blijft het groen behouden en moet worden voldaan aan klimaatadaptief en natuurinclusief bouwen. Het streven blijft om de hekken open te houden.

De brede stoep op de hoek Klingelbeekseweg/Utrechtseweg voor een deel vergroenen

Tijdens de rondwandeling is geconstateerd dat het verminderen van de verharding verkeerstechnisch (zichthoeven) gezien geen verstandige actie is.

Klingelbeekseweg/Utrechtseweg trottoir

5. Wat kun je zelf doen

Arnhem West klimaatbestendig maken doen we samen. Bewoners, ondernemers, maatschappelijke instellingen en andere partijen krijgen daarbij ondersteuning van de gemeente.

Wil jij een **geveltuin** voor je huis of een **boomspiegel** (het stukje grond rondom een boom) adopteren?

Op www.arnhem.nl/groenebuurt zie je wat de mogelijkheden zijn, vind je inspirerende voorbeeldprojecten en kun je een aanvraag indienen bij de gemeente. Ook op de website van Platform Arnhem Klimaatbestendig staan mooie voorbeelden: <https://www.arnhemklimaatbestendig.nl/wat-kan-jij-doen/>
Let op: je bent zelf verantwoordelijk voor het regelmatig onderhouden van dit groen!

Zoek je **financiële ondersteuning** voor bijvoorbeeld het vergroenen van je terrein of het (laten) plaatsen van een **regenton, groen dak of groene gevel**?

Dat kan via de Subsidieregeling Groenblauwe Initiatieven. Zie www.arnhem.nl/klimaatadaptatie.

Heb jij een idee om je **buurt klimaatadaptief te maken**?

Dat kun je melden bij Team Leefomgeving, die samen met jou zullen kijken of dit idee uitvoerbaar is. Of, als je burens dit idee delen, dan kunnen jullie via het AANjaagfonds ondersteuning krijgen om dit idee om te zetten naar een concreet plan. En voor financiële ondersteuning bij de uitvoering van het plan heeft de gemeente de subsidie-regeling klimaatadaptatie. Of doe een aanvraag bij het wijkbudget.

Meedenken over het verder vergroenen en klimaatbestendig maken van de wijk?

Sluit je dan aan bij de Groen-west Arnhem of Klingelklimaat. www.groenwestarnhem.nl; Klimaatclub (hoogstede.nl)

Adopteer een bij

Bewoners kunnen ook helpen de biodiversiteit in Arnhem West te vergroten. Bijvoorbeeld door hun tuin of balkon groen in te richten of door mee te doen aan het programma 'Adopteer een Bij' van Stichting Arnhem Zoemt. Inwoners kunnen de gemeente ook helpen door waarnemingen van (bijzondere) dieren en planten in te voeren via waarneming.nl. De identificatieapp Obsidentify kan hierbij helpen. Op die manier komen de waarnemingen bij de gemeente terecht en dat kan erg handig zijn voor het verkrijgen van een goed beeld van de aanwezige biodiversiteit in de wijk.

Langs de Oranjestraat in Lombok staan veel eikenbomen. In sommige jaren zorgt dit voor overlast door de eikenprocessierups. Door veel en divers groen aan te brengen in de directe omgeving, is de hoop dat er voldoende natuurlijke vijanden van de rups worden aangetrokken.

